

**AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS GARANTUOJAMOS TEISINĖS PAGALBOS ĮSTATYMO NR. VIII-1591 11,
17, 18, 19, 23 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO
ĮSTATYMO PROJEKTO**

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai

Vaikai dėl savo raidos, patirto smurto ir kitų traumuojančių išgyvenimų yra ypatingi baudžiamąjį procesą dalyviai ir jų apsaugai turi būti skiriamas prioritetas. Deja, nevyriausybinių organizacijų, dirbančių su seksualinio išnaudojimo ir prievartos aukomis, bei valstybės institucijų, ginančių vaiko teises, vertinimu, nuo seksualinio išnaudojimo ir prievartos nukentėjusių vaikų teisinis atstovavimas nėra pakankamas, tiek prieinamumo, tiek kokybės aspektu. Pabrėžiama, kad itin sudėtinga gauti pakankamas kompetencijas/specializaciją vaikų seksualinio išnaudojimo bylose turintį gynėją, valstybės garantuojamos teisinės pagalbos sąraše esantys advokatai neturi reikalingos specializacijos, o dėl 5 kartus už rinkos vidurkį mažesnio įkainio teikiamos pagalbos apimtis bei kokybė neatitinka šios itin jautrios kategorijos byloms būtino įsigilinimo bei žinių lygio, tuo tarpu šeimai ar vaiką ginančiai nevyriausybinei organizacijai iššūkiu tampa samdyti advokatą privačiai (Žr. Savižudybių ir smurto prevencijos komisijos 2023-02-01 posėdžio vaizdo įrašą bei medžiagą). Todėl parengtos šios pataisos.

Siekiant kokybiško nepilnamečių, nukentėjusių nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, atstovavimo baudžiamajame procese turi būti skatinama advokatų specializacija, o taip pat jų teisinių paslaugų prieinamumas. Nors valstybė garantuoja būtiną teisinę pagalbą, nepilnamečiams, nukentėjusiems nuo seksualinio pobūdžio nusikalstamų veikų, tačiau Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytas advokato atlygis už teikiamą antrinę teisinę pagalbą (20 eurų už valandą, o visas užmokestis už atstovavimą nukentėjusiojo, civilinio ieškovo interesams baudžiamąjį bylą nuo ikiteisminio tyrimo iki kasacinės instancijos yra vertinamas 620 eurų, t. y. 20 eurų x 31 valanda), neatitinka rinkos sąlygų ir neskatina geriausių baudžiamosios teisės ir proceso specialistų teikti teises paslaugas tokiose bylose pagal Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo nuostatas.

Be to, gali susiklostyti situacija, kai nepilnamečio atstovavimui siekiant pasisamdyti pageidaujamą, šioje srityje besispecializuojantį, advokatą šeima susidurs su finansiniais sunkumais, t. y. formaliai laikoma, kad šeima pajėgi savarankiškai pasisamdyti advokatą ir, atitinkamai, valstybės garantuojama teisinė pagalba tokiam vaikui nepriklausys, tačiau realybėje šios išlaidos yra sunkiai pakeliamos, turint omenyje, kad nukentėjusiam vaikui bei jo šeimai ir taip reikia eilės papildomų paslaugų bei pagalbos. Dabartinis teisinis reguliavimas nenumato galimybės valstybei prisidėti ir atlyginti dalį teisinių paslaugų išlaidų (pvz. bent nurodyta - 620 eurų suma), kitą dalį sumokant pačiam atstovaujajam, t.y. šiuo metu nukentėjusiajam paliekamas pasirinkimas arba kreiptis dėl valstybės garantuojamos teisinės pagalbos (jei jis atitiks įstatymo sąlygas) arba samdyti advokatą pačiam, be valstybės pagalbos, nes teisinę pagalbą teikiančiam advokatui draudžiama bet kokia forma imti atlygį iš asmens, kuriam suteikta (teikiama) antrinė teisinė pagalba.

Siekiant skatinti advokatų specializaciją ir gerinti kokybiškų advokato paslaugų prieinamumą nuo nusikalstamų veikų seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui nukentėjusiems vaikams, buvo parengtas Lietuvos Respublikos valstybės garantuojamos teisinės pagalbos įstatymo NR. VIII-1591 11, 17, 18, 19, 23 straipsnių pakeitimo įstatymo projektas (toliau – įstatymo projektas) numatantis:

- 1) valstybės garantuojamos teisinės pagalbos prieinamumą kiekvienam nepilnamečiui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, nepriklausomai nuo to, kad *jis gali gauti reikiamas teisines paslaugas nesinaudodamas valstybės garantuojama teisine pagalba* (galiojančio įstatymo 11 straipsnio 7 d dalies 5 punktą);
- 2) kad advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą Vyriausybės nustatytas užmokestis yra dvigubinamas, kai antrinė teisinė pagalba byloje teikiama nepilnamečiui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui;
- 3) kad visais atvejais, nesant interesų konflikto ir pareiškėjo, prašančio antrinės teisinės pagalbos atstovauti nepilnamečiui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, pasiūlytam konkrečiam advokatui sutinkant, priimant sprendimą teikti antrinę teisinę pagalbą, taryba skirtų būtent pareiškėjo pasirinktą advokatą;
- 4) kad tais atvejais, kai prašymas dėl teisinės pagalbos teikiamas pasirenkant advokatą nesantį antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų sąrašuose, valstybės garantuojama teisinė pagalba galėtų veikti ir kaip dalinis išlaidų advokato paslaugoms apmokėti kompensavimo mechanizmas, t. y. valstybė atlygintų dalį atitinkančią Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytą užmokestį, likusią teisinių paslaugų užmokesčio dalį įsipareigojant apmokėti pačiam atstovaujajam. Siūloma šį mechanizmą taikyti būtent nukentėjusiojo nuo seksualinių nusikaltimų nepilnamečio atstovavimui.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorė ir rengėja – Lietuvos Respublikos Seimo narė Dovilė Šakalienė.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Įstatymo 11 straipsnio 7 dalies 5 punktą numato, kad antrinė teisinė pagalba neteikiama, jeigu pareiškėjas gali gauti reikiamas teisines paslaugas nesinaudodamas valstybės garantuojama teisine pagalba.

Advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą mokamas Vyriausybės nustatytas užmokestis, jo baziniam dydžiui nenumatant jokių išimčių (faktinis užmokestis skirsis tik atsižvelgiant į maksimalų apmokėtiną faktiškai dirbtų valandų skaičių pagal Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžius ir mokėjimo taisykles).

Įstatymo 18 straipsnio 5 dalis numato, kad į pareiškėjo siūlymą dėl konkretaus advokato paskyrimo gali būti neatsižvelgta dėl advokato darbo krūvio arba kitų aplinkybių.

Įstatymo 17 straipsnio 5 dalyje numatyta, kad sutarties konkrečioje byloje sudarymo sąlygas ir tvarką nustato teisingumo ministras, suderinęs su Lietuvos advokatūra. Pagal Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. birželio 17 d. įsakymu Nr. 1R-169 patvirtintą antrinės teisinės pagalbos teikimo konkrečioje byloje pavyzdinės sutarties 2.2.1. punktą, advokatas turi pareigą teikti antrinę teisinę pagalbą asmeniui, turinčiam teisę ją gauti, šioje Sutartyje nurodytoje konkrečioje byloje ir jokia forma neimti atlygio iš asmens, kuriam suteikta (teikiama) antrinė teisinė pagalba.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Siūloma numatyti, kad valstybės garantuojama teisinė pagalba būtų prieinama kiekvienam nepilnamečiui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, atitinkamai, antrinei teisei pagalbai gauti netaikant ribojimo numatyto įstatymo 11 straipsnio 7 d dalies 5 punkte.

Siūloma numatyti, kad advokatams už antrinės teisinės pagalbos teikimą Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytas užmokestis yra dvigubinamas, kai antrinė teisinė pagalba byloje teikiama vaikui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui.

Siūloma numatyti, kad visais atvejais, nesant interesų konflikto ir pareiškėjo, prašančio antrinės teisinės pagalbos atstovauti nepilnamečiui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, pasiūlytam konkrečiam advokatui sutinkant, priimant sprendimą teikti antrinę teisinę pagalbą, taryba skirtų būtent pareiškėjo pasirinktą advokatą.

Siūloma numatyti, kad tais atvejais, kai prašymas dėl teisinės pagalbos teikiamas pasirenkant advokatą nesantį antrinę teisinę pagalbą teikiančių advokatų sąrašuose, valstybės garantuojama teisinė pagalba galėtų veikti ir kaip dalinis išlaidų advokato paslaugoms apmokėti kompensavimo mechanizmas, t. y. valstybė atlygintų dalį atitinkančią Vyriausybės nustatytą užmokestį, likusią teisinių paslaugų užmokesčio dalį įsipareigojant apmokėti pačiam atstovaujajam. Siūloma šį mechanizmą taikyti būtent nukentėjusiojo nuo seksualinių nusikaltimų nepilnamečio atstovavimui.

Įtvirtinus įstatymo projektu siūlomus pakeitimus tikimasi paskatinti advokatų specializaciją atstovaujant nepilnamečiui, nukentėjusiam nuo nusikalstamos veikos seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui, gerinti advokatų teisinių paslaugų kokybę ir prieinamumą ypatingai jautriose bylose, ginant nuo seksualinio išnaudojimo ir prievartos nukentėjusius vaikus.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta.

Neigiamų pasekmių priimtu įstatymu nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai
Priimtas įstatymas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai
Priimtas įstatymas įtakos verslo sąlygoms ir verslo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Turės būti pakeisti:

1) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 364 patvirtintos Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžius ir mokėjimo taisyklės;

2) Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. birželio 17 d. įsakymu Nr. 1R-169 patvirtinti: Sutarčių su advokatais, konkrečioje byloje teikiančiais antrinę teisinę pagalbą, sudarymo tvarkos aprašas, antrinės teisinės pagalbos teikimo konkrečioje byloje pavyzdinė sutartis.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka
Įstatymo projektas parengtas laikantis nustatytų reikalavimų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus

Įstatymo projektas neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatomis ir Europos Sąjungos teisės aktams.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti

Siūloma Lietuvos Respublikos Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai iki 2023 m. gegužės 31 d. priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus, tame tarpe, pakeičiančius:

1) Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2016 m. balandžio 13 d. nutarimu Nr. 364 patvirtintos Už antrinės teisinės pagalbos teikimą, koordinavimą ir mediaciją mokamo užmokesčio dydžius ir mokėjimo taisykles.

2) Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2020 m. birželio 17 d. įsakymu Nr. 1R-169 patvirtintus: Sutarčių su advokatais, konkrečioje byloje teikiančiais antrinę teisinę pagalbą, sudarymo tvarkos aprašą, antrinės teisinės pagalbos teikimo konkrečioje byloje pavyzdinę sutartį.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais)

Lietuvoje per metus registruojama 200 – 300 nusikalstamų veikų žmogaus seksualinio apsisprendimo laisvei ir neliečiamumui prieš vaiką. Jei kiekvienu iš šių atvejų būtų teikiama valstybės garantuojama teisinė pagalba nukentėjusiam vaikui, tai dėl padidėjusio užmokesčio galėtų prireikti papildomų 186 000 eurų per metus biudžeto lėšų.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados
Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai įstatymo projekto žodžiai yra: „valstybės garantuojama teisinė pagalba“, „antrinė teisinė pagalba“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai
Nėra.

Teikia:
Seimo nariai